

Кудрявцева О. М.,
асистент кафедри конституційного права
юридичного факультету Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ДИТИНИ В УКРАЇНІ

Дбайливе ставлення до прав і свобод дитини, повага її людської гідності завжди вважалось одним із головних чинників, що визначають рівень цивілізованості суспільства та привертають значну увагу світового співтовариства. З огляду на це, кожна цивілізована держава вживає усіх необхідних заходів для належного забезпечення захисту дитини.

Над дослідженням цієї проблематики працювали такі науковці як М. Баймуратов, М. Буроменський, В. Буткевич, О. Венгловська, В. Денисов, В. Євтинтов, В. Костицький, М. Орзіх, І. Панкевич, П. Рабинович, Ю. Римаренко та інші. Їх наукові пошуки спирались на праці відомих учених минулого - Г. Гроція, Т. Джефферсона, І. Канта, Дж. Локка, Дж.-С. Милля, Ш.-Л. Монтеск'є, Ж.Ж. Руссо, Б.-Б. Спінози та інших.

Незважаючи на вагомий здобуток цих учених слід зазначити, що більшість з них досліджували переважно міжнародно-правові аспекти забезпечення прав дитини, приділяючи значну увагу здійсненню глибокого та всебічного аналізу міжнародно-правових документів та правозахисних моделей (механізмів) на предмет їх прийнятності для національної правової системи, а також пошукам можливих шляхів імплементації приписів міжнародно-правових норм у вітчизняне законодавство.

Однак, час від часу виникає необхідність у здійсненні глибокого аналізу стану ефективності національної системи забезпечення захисту прав дитини нормативно-правовими засобами, виявленні можливих недоліків цієї системи та внесенні відповідних коректив. Цьому, як видається, значною мірою повинні сприяти нові наукові розробки.

Визначальним кроком у забезпеченні захисту дітей стало прийняття Лігою Націй у 1924 р. Женевської декларації прав дитини, яка стала стрижневим міжнародно-правовим документом, на основі якого усі цивілізовані держави вибудовують своє національне законодавство, що регулює суспільні відносини у цій сфері.

У подальшому положення Женевської декларації знайшли своє відображення у низці інших міжнародно-правових документів, зокрема у Загальній декларації прав людини, прийнятій ООН у 1948 р., а також Міжнародному пакті про громадянські і політичні права, де у пункті 1 статті 24 записано, що «... кожна дитина без будь-якої дискримінації за ознакою раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, національного чи соціального походження, майнового стану або народження має право на такі заходи захисту, які є необхідними в її становищі як малолітньої, з боку її сім'ї, суспільства і держави».

Після набуття Україною незалежності почався процес формування сучасних національних поглядів на проблематику захисту прав дитини. Україна, ратифікувавши у 1991 році Конвенцію ООН про права дитини, взяла орієнтир на забезпечення першорядних загальнолюдських цінностей та

рухається у напрямі гармонійного розвитку особистості, визнаючи при цьому пріоритет інтересів дитини. Тому у ст. 52 Конституції України записано, що «... діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним. Утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування покладається на державу».

На підставі вказаних положень Конституції України 26 квітня 2001 р. в Україні був прийнятий Закон «Про охорону дитинства», у якому права та інтереси дитини визнані одним із стратегічних загальнонаціональних пріоритетів у нашій державі. Метою запровадження положень цього Закону є визначення та затвердження основних засад державної політики у цій сфері, а саме забезпечення реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, освіту, соціальний захист та всебічний розвиток особистості.

Одним із визначних кроків на шляху реалізації державної політики у сфері захисту дитини стало прийняття Сімейного кодексу України, основним завданням якого є утвердження, зміцнення сім'ї як соціального інституту. Окремі положення цього нормативно-правового акту спрямовані на забезпечення безпечного існування дитини. Так, у статті 150 Сімейного кодексу України передбачено норму, якою «... забороняються фізичні покарання дитини батьками, а також застосування ними інших видів покарань, які принижують людську гідність дитини». Окрім того, у Кодексі передбачається право дитини самостійно звертатись до суду та до інших компетентних органів держави - в центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, в органи опіки та піклування, органи освіти та охорони здоров'я та інші в разі порушення її прав у сім'ї, насильства та жорстокого поводження.

Крім того, в Україні створена система охоронних норм, які передбачають юридичну (у тому числі адміністративну та кримінальну) відповідальність за найбільш суспільно небезпечні порушення прав та інтересів дитини. При цьому, як свідчить аналіз правотворчої діяльності, в останні кілька років питання посилення відповідальності за вказані правопорушення займають чільне місце серед пріоритетів у суб'єктів права законодавчої ініціативи.

Підбиваючи підсумки викладеному, слід зазначити наступне:

1. Нормативно-правове забезпечення захисту прав та інтересів дитини повинно становити один з пріоритетних напрямів діяльності цивілізованої держави.
2. Така діяльність повинна здійснюватись шляхом:
  - імплементації в національне законодавство міжнародно-правових норм;
  - здійснення постійного моніторингу ефективності чинних правових норм, які регулюють суспільні відносини у цій сфері;
  - удосконалення чинного законодавства у сфері захисту прав та інтересів дитини.